

Smernice za pripravo pobud za krepitev varovalnih funkcij gozdov

Hidrološka funkcija in funkcija ohranjanja biotske pestrosti kot ekološki funkciji gozda sta pomembni za krepitev odpornosti na učinke podnebnih sprememb kot za ohranjanje in obnavljanje narave.

Kaj so varovalne funkcije gozdov in varovalni gozdovi?

V okviru ekološke funkcije gozdov sta glede varstva pred poplavami in krepitev odpornosti pomembni hidrološka funkcija in funkcija ohranjanja biotske pestrosti. Gozdovi, ki varujejo sebe, svoje zemljišče in nižje ležeča zemljišča se razglasijo za varovalne gozdove. To so gozdovi, ki so izjemno pomembni za varovanje zemljišč pred usadi, izpiranjem in krušenjem, gozdovi na strmih obronkih ali bregovih voda, gozdovi, ki so izpostavljeni vetru in ki v hudourniških območjih zadržujejo prenatlo odtekanje voda in zato varujejo zemljišča pred erozijo in plazovi, gozdne pasove, ki varujejo gozdove in zemljišča pred vetrom, vodo, zameti in plazovi, gozdove v kmetijski in primestni krajini z izjemno poudarjeno funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti ter gozdove na zgornji meji gozdne vegetacije.

Varovalni gozdovi so izjemno pomembni za uravnavanje vodnega cikla ter varovanje pred poplavami in erozijo, hkrati pa imajo funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti in s tem krepijo odpornost ekosistemov. To pa je možno tudi s krepitvijo ekoloških funkcij gozda.

Kako so določene varovalne funkcije in varovalni gozdovi?

Ekološke funkcije gozdov se opredelijo v gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih območij in enot. Varovalni gozd pa se na podlagi Zakona o gozdovih razglasi z Uredbo o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, ki z vključitvijo gozda v priložo 1 gozd razglasi za varovalnega. Razglašeni so 1668 gozdov, ki obsegajo 98.829 ha. Razvidni so v pregledovalniku podatkov o gozdovih. Širitev površin varovalnih gozdov podpirata veljavna Operativni program za izvajanje nacionalnega gozdnega programa za obdobje 2022-2026 in Program upravljanja Območij Natura 2023-2028(PUN), ki povečanje obsega varovalnih gozdov predvideva kot ukrep na določenih območjih.

Varovalne funkcije gozdov se krepijo z načrtovanjem v gozdnogospodarskih načrtih in izvajanjem teh načrtov. Površine varovalnih gozdov se v zadnjih letih ne večajo, čeprav je v operativnih načrtih to predvideno (realizacija PUN do leta 2028).

Kakšna je vloga lastnika varovalnega gozda?

Če se z razglasitvijo gozda za varovalni gozd omeji uživanje lastnine oziroma uveljavljanje lastninske pravice na gozdu, ima lastnik pravico zahtevati ustrezne davčne olajšave ali pravico do odškodnine, lahko pa zahteva tudi, da država gozd odkupi. V tem primeru je država to dolžna storiti in se obseg varovalnih gozdov v njeni lasti povečuje.

Zaradi finančnih upravičenj lastnika varovalnega gozda, predstavlja razglasitev novih varovalnih gozdov tudi finančno breme za proračun, kar lahko pomembno zavira proces širjenja varovalnih gozdov. Glede upoštevanja ekoloških funkcij gozda lastnik do takih kompensacij ni upravičen.

Koraki do krepitve varovalnih funkcij gozdov

- **Potreba po krepitvi varovalnih funkcij mora izhajati iz stanja v naravi:** Identificirajte območje, kjer menite, da bi bilo potrebno krepiti varovalne funkcije gozda. V pregledovalniku podatkov o gozdovih preglejte ali so za identificirano gozdno območje že razglašeni varovalni gozdovi in katere ekološke funkcije so že določene. Območje raziščite na podlagi prostorskih in ekoloških kriterijev.*
- **Posvet s pristojnim gozdarjem:** Povežite se z gozdarjem glede na lego gozda pristojne krajevne enote območne enote Zavoda za gozdove in se pozanimajte o izbranem gozdu, njegovih lastnostih in ukrepih upravljanja, ki veljajo za gozd. Pogovorite se o možnostih krepitve varovalnih funkcij ali razglasitve za varovalni gozd. Povežite se tudi z drugimi strokovnjaki gozdarske stroke.
- **Pregled gozdnogospodarski načrt:** Preglejte gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja (GGN GGO) in gozdnogospodarske enote (GGN GGE), kamor sodi izbrani gozd. Morebitne dodatne dokumente, za katere izveste pri preučevanju načrtov in niso javno dostopni, lahko pridobite od Zavoda za gozdove z zahtevkom za dostop do informacij javnega značaja.
- **Pregled Programa upravljanja Natura:** Zaradi krepitve funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti Program Upravljanja Natura 2000 območij kot ukrep na določenih območjih Natura 2000 določa širitev varovalnih gozdov (glej priloga B). Če je tako, se povežite z Zavodom RS za varstvo narave in se pozanimajte, v kakšni fazi je realizacija tega ukrepa.
- **Ugotavljanje lastništva gozda:** V primeru pobude za razglasitev gozda za varovalni gozd, je pomembno tudi lastništvo gozda. Preko sistema e-Prostor ugotovite, na katerih parcelnih številkah in v kateri katastrski občini se nahaja gozd, nato preverite lastništvo v e-zemljiški knjigi. Le pobuda glede razglasitve varovalnega gozda, ki je v državni lasti ali tako želi tudi lastnik, ima večjo verjetnost, da bi se tudi uresničila.
- **Pobuda Zavodu za gozdove za vključitev v naslednje načrte:** Če je lastnik gozda temu naklonjen in varovalni gozdovi na državnih zemljiščih ali če je lastnik zainteresiran sam lahko podate Zavodu za gozdove pobudo, da se krepitev ekoloških funkcij gozda ali širitev varovalnih gozdov predvidi pri pripravi naslednjega GGN GGO oziroma GGN GGE in sodelujte v javni razpravi.

** Primer: območje porečja Pšate je bilo raziskano na podlagi prostorskih, geomorfoloških in ekoloških kriterijev, ki opredeljujejo potencial območja za širitev varovalnih gozdov oz. krepitev njegovih varovalnih funkcij - kriteriji: manjše porečje (IV. nivo); velik delež gozda z varovalno, hidrološko in klimatsko funkcijo; velik delež gozda na pobočjih; vloga gozda v porečju je pomembna za blaženje poplav in erozije; majhen delež gozda s statusom varovalnega gozda; velik delež gozda v območjih z naravovarstvenim statusom; porečje je močno poplavno in erozijsko ogroženo; porečje je bilo med poplavami 2023 med bolj prizadetimi; za porečje se pripravljajo sistemsko povezani ukrepi za zmanjševanje poplavne in erozijske ogroženosti; v porečju se načrtujejo na naravi temelječe rešitve.*

Smernice so bile pripravljene v okviru projekta Zagovorniki okolja – Narava za podnebje, ki ga vodita PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja in Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Projekt iz sredstev Podnebnega sklada financirata Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo in Eko sklad. Smernice so namenjene nevladnim organizacijam. Nastale so v aprilu 2026 in temeljijo na ugotovitvah Analize sistemske ureditev varovalnih gozdov v Sloveniji, 2025 ([povezava](#)) in Analize stanja v prostoru in predlog za vzpostavitev in upravljanje varovalnih gozdov na izbranem območju porečja Pšate ([povezava](#)).